

Cinci zeci de ani dela moartea lui Bolintineanu

D. Bolintineanu in lumina istoriei literare si a operei sale

de Paul I. Papadopol

Fajă de opera de scriitor a lui Dimitrie Bolintineanu, unul dintre rarele cazuri de poezii ajunși ministri, istoria noastră și cu ea: opinia noastră literară, a avut, în general, trei atitudini:

1. Una pozitivă-entuziastă— care datează din însuși ziua debutului acestui poet, prin notița „critică” cu care însoțește marele Eliade prima poezie — „O fată tânără pe patul morții” — publicată în „Curierul de ambe sexe” la 1842. Această notiță, pedeparte, calitățile însăși, de care poezia nu-i lipsită, dar pe care binevoitorul apreciator i le exagerază (1), pedealta, au darul să-l facă, deodată, cunoscut, atrăgându-i și felicitări „din toate părțile locuite de români”, ba chiar admirațiunea Domnului Bibescu, care se grăbește să acorde congediul cerut—„văzând speranțele mari ce dă”— „junelui” poet funcționar la postelnicie (2).

Acela care duce mai departe acest entuziasm este istoricul literar naționalist Aron Denusianu în a căruia „Istoria limbii și literaturii române” (3) poetul amintit găsește 9 pagini, ceea mai puțin decât Eliade, Alexandri (16). Maior (13), Pan (12), și Micu (11), în timp ce Eminescu găsește abia (1). Astfel fiind, nu ne vom mira că, în acest manual, opera lui B. va fi privită prin prisma aprecierilor superlative și că ea va fi analizată în tot complexul ei.

Astfel ni se va spune că, dela 1830 până la 1860, „singur B., prin puterea naturală a genului său, poate să se avante mai departe în poeziile sale narative Florile Bosforului și Poeme” și că, în această epocă, putem constata „două creații originale: balada istorică — creată de B. — și Oda națională — creată de Mureșianu”, ambele constituind, în același timp, „cel mai puternic mijloc de educațiune națională”.

Dar nu numai atât: în alt capitol (4) ni se precizează: „cel mai genial dintre toți poeții noștri este incontestabil B., geniu precoce” care a scris cele „mai dulci, mai puternice și mai mișcătoare accente elegice”, iar nu „jocuri de fraze, versuri plicticite numai pentru ochi și urechi”, „ele sânt scântei electrice, care nasc din prisosința puterii și a sentimentului”, „iar limba lor este de-o dulceață și o duioasă îmbătătoare” — după care urmează o inimă și completă cercetare a întregii opere.

2. Alta negativă, către care ne îndreaptă „Istoria limbii și literaturii române” de I. Nădejde (5), în care, pentru întâia oară, se zice că românele lui B., „sânt slabe”, având „stilul unflat, caracterelor false și nefirești, împrejurările trase de păr, iniurierea scriitorilor francezi foarte mare”, că „în general... B. a fost înzestrat cu talent, plin de sentimente patriotice și umanitare, admirabil versificator, când nu se prea

DIMITRIE BOLINTINEANU

grăbia”, dar că „foarte mult se înșală cei ce fac din el un geniu”, pentru că „multe din descrierile lui sânt foarte spălate, răsoabele descrise de dânsul sânt adevărate jucării copilărești”.

Această direcțiune culminează cu d. Iorga, care, și în „Schite din literatura română”, cași în „Istoria literaturii române”, determină cam astfel opera respectivă: ea se prezintă „cu încredere, cu o bogăție de cuvinte abstracte, și o ușurință de vers fără pereche, fără idei însă, fără sinceritate de simțire, fără puțință de concentrare, de mărginire, de alegere, de autocritică, naiv ecou sonor”.

Și mai departe: poeziile sale elegiace „seamăna perfect una cu alta” și nu lasă în minte nicio urmă”, având ca formă „valuri retorice de silabe armonioase”.

Și mai departe: poeziile sale elegiace „seamăna perfect una cu alta și nu lasă în minte nicio urmă”, având ca formă „valuri retorice de silabe armonioase”.

„In balada — B. nu știe, nu simte și nu poate crea din nou acele vrămuri sub înfățișarea lor deosebită”. Ceva mai mult: B. „nu știe de loc să istorisească. In loc să dea mișcări, in loc să facă a scântei sufletul in dialoguri, el prezintă numai, sub alt titlu, aceleași două-trei scene stereotipe in care crede că poate isbuti mai ușor”.

3. In fine, amintim atitudinea absentă a acolora cari — urmând calea de mai sus — au eliminat pe B. cu totul din istoria noastră literară.

Care dintre aceste atitudini e cea adevărată?

Vom răspunde, dela început; nicuna. De ce?

Departe de a fi un geniu, sau măcar un mare poet, B. nu merită, nici pedeparte, negațiunea completă sau quasi-completă a d-lui Iorga, și, cu atât mai puțin disprețul criticii mai noui.

Departe de a se apropia de Eminescu sau de Gr. Ale-

xandrescu, Bolintineanu s'ar alătura, cu mai multă dreptate de Eliade, Asachi, și Alexandri. De toți, dar mai ales de cel dintăiu, il apropiu comprehensibilitatea sufletească, amplitudinea subiectivă, obiectivă, de gen și de specie.

Dar mai întâiu o precizare: B. începe să scrie pe vremea lui Eliade, cu alte cuvinte: într'o epocă de completă lipsă literară, pedeparte, de bogată eflorescență romantică-patriotică, pedealta, Asociat și îmbrățișat decurând de marele îndrumător, el il ajută, il imită și il continuu dar cu mai mult succes literar.

Această deosebire trebuie pusă in legătură cu talentul. Intr'o măsură, mai precis, mai durabil, mai stăpănit și chiar mai poetic al acestuia din urmă.

Esit din această atmosferă social culturală și având pedeparte: o bogată cultură istorico-literară, o urieasă dragoste de muncă, destulă energie și o lesnicioasă putere de a și apropiu și a imita operele literare, indeosebi, franceze; având, infine, un vocabular, e drept: cam abstract și neologic, dar bogat, un vers ampu, o îndemănare simetrică unică și o imaginație vie, B. nu putea fi altfel de cum il cunoastem: adevă un scriitor fecund și patriot. Aceste caractere il apropiu, de altfel, de trinitatea de mai sus, de care insă se deosebete: Asachi și Eliade sânt, in același timp și mai ales, reprezentanți ai culturii și numai in al doilea plan, ai literaturii; cei dintăiu și mai cu seamă Eliade își manifestează patriotismul prin fapte — acesta, indeosebi prin scrierile sale in care vibrează cea mai caldă iubire pentru neamul acesta unită cu cea mai desăvârșită încredere in viitorul lui:

Viitor de aur, țara noastră are,
Și prevăd prin secolii a ei inmăltare.

Dar nu numai atât: patriotismul acestor scriitori, de cari reasociez și pe cel mai fericit dintre ei, fiindcă a dat operele cele mai durabile: V. Alexandri, se vede și din râvna pe care au pus-o, muncind fiecare cel puțin cât zece, spre a implini toate lipsurile culturale și literare pe care acest neam, abia trezit de Lazăr, le avea cu nemiluita.

1. Iată, prin urmare, meritul de bază al lui Bolintineanu: patriot luminat, el a căutat să definească, prin realități artistice sau numai intenții demne de laudă, genurile și speciile literare poetice. Pentru aceasta, a muncit neobosit, alăturând exemplului lui Eliade din „Curs de poezie generală”, altele tot atât de eloquente.

Astfel, spre a mă opri numai la o enumerare, B. s'a manifestat:

- a) ca ziarist;
- b) ca autor de calendare;
- c) ca scriitor politic-social;
- d) ca prozator istoric;
- e) ca prozator literar;
- f) ca romancier;
- g) ca traducător; iar
- h) ca poet prezintă cea mai complexă înfățișare sufletească, îmbrățișând și idila, și balada; și legende, și basmul; și poema, și epopeia; și satira, și fabula; și epigrama și, in fine, drama.

Cel puțin 18 ilustrațiuni ale aceluiaș suflet — iată ceia ce mă face să consider pe B. un inițiator, un învățător literar al neamului acestuia și un muncitor neobosit.

La aceasta vin să se adnoe alte caracteristice:

2. Cunoșcând literaturile streine și adresându-li-se lor, prin traduceri, și imitațiuni, B., cu Eliade, a fost un mare vulgarizator al acestora.

3. Dintre toți, însă, el s'a apropiat sufletește mai ales de V. Hugo, a căruia notă idilic-orientalistă și eroid-patriotică, îi convenia de minime. In felul acesta, cu Alexandri, Alecu Russu și C. Negrușii, el apare ca reprezentant autorizat al romanticismul românesc și anume: al romanticismului idilic, singur al romanticismului patriotic, cu ceilăli.

4. Nota idilică și nota patriotică — iată cele două mari calități care extrag, din toată munca de titan a lui B., partea cu adevărat omenească și durabilă. In felul acesta, scriitorul nostru apare, pedeparte, ca un îndepărtat, dar fericit înainte-mergător al lui Cosbuc, iar, pedealta, ca un reprezentant autorizat al poeziei inspirate din trecutul glorios al neamului. Și dacă se consideră, cu drept cuvânt, „Dacia literară” și M. Kogălniceanu introductori ai tendinței conservatoare in literatură noastră, nu trebuie să se uite că, in Țara-românească, înfinit mai mult a făcut D. Bolintineanu singur, autor a numeroase poeme, epopei și drame, e drept: de valoare inegală și îndolnică; dar de nemuritoare intențiuni. Din această cauză ne permitem să vedem in el nu numai un mare inițiator al tendinței conservatoare, nu numai un poet istoric, dar cel mai de seamă apologist al domnilor noștri.

5. Cu acest fel de a scrie, cu această predilecțiune obiectivă, cu această nemăsurată încredere in viețea de mâine a neamului său, cu acest imens entuziasm și cu spiritul său cultivat in cele mai sănătoase domenii, nu va surprinde pe nimeni dacă-l vom proclama reprezentant al optimismului și dacă, încheind, îi vom da dreptate lui Aron Denusianu care vedea, in opera lui B., „cel mai puternic mijloc de educațiune națională”.

In felul acesta privit, B., credem, apare in adevărata lui lumină: muncitor, asiduu, cu o bogată comprehensibilitate subiectiv-obiectivă-generică, vulgarizator al romanticilor francezi, romantic-idilic și eroid, idealist, conservator, inițiator literar, optimist, apologist și educator-patriotic — iată atâtea note care ne lasă adancul regret de a nu fi fost însoțite de un mai mare talent spre a fi dat măcar câteva poezii mari.

PAUL I. PAPADOPOI.

- 1) Vezi: Gh. Adamescu: Ist. lit. române.
- 2) Idem. Ibidem.
- 3) Iasi 1894.
- 4) Idem. Ibidem.
- 5) Iasi 1887.

Din operele lui D. Bolintineanu

Fata popii

De-ăș fi pașe sau vizir,
N'aș avea sileaf de fir,
Nici seraiul de granit
Cu pridoriul aurit;
Nici bogate caițele,
Nici eunaci privighitori,
Nici harem cu cadinele,
Nici grădini cu scumpe flori;
Dar mă jur pe prooroc,
Să mor fără de noroc!
Aș veni la voi aici,
Cu o ceată de voinici
Și-ar fură, fără de păcat,
Fata popii din Galați,
Ca păr negru și bogat,
Ca ochi dulci și lacrimiți.

(Florile Bosforului).

Românele din Cavaia

Tropotă, bubue, plaiul Căndăvii,
Lângă Cavaia,
Căii se spumegă, pui ai Moravii
Răpind bătaiea,
Iată-i alneacă umbra pământului
Nu îi sosește;
Coama lor flutură pe-aripe vântului,
Nara lor crește,
Nu vești mișcările ce fac picioarele
Luji și ușoare,
Și cam miroasele le poartă boarele
Pe aripioare!
Ei duc femeie, dalbe ca soarele
Cele de vară,
Brul cu armele, luce ca florile
De primăvară,
Nu sânt Avlonele, nici Tiranele
Cele plâpâne,
Nici Elbasanele, nici Belaresele
Frașede, blânde,
Nu sânt nici Gueșele aspre, sălbățice,
Nu sânt Albane,
Sânt flori de măgăru, flori pădurățice
Măndre Romane;
Fuși, trecătoare! pleacă-ți cătările
A nu le strange
Flacăra ochilor, căci infruntările
Se spal cu sânge!
Boarea le scutură aurul pietelor
Ce rurează
Drag sub fachiealele, fermecul fetelor
Ce le visează!
Iată-le armele și frumusețile
Le împovără!
Crinii și rozele mângăie fețele,
Ochiu ard pură,
Trec și in urmă-le umbra ce scântee;
Se mai umbrește!
Tropotul căilor scade, se mântue,
Se risipește.

(Macedonele).

Testamentul unui păstor

Mor, copile, dragi oițe,
Ale Pindului lițel!
Ină voi, când veți avea
Stăpâni greci cu fire rea,
Fără dor și căutare,
Suferiți, aveți răbdare!
Numai pe mormântul meu,
Să vă spuie dorul greu!
Cănii gronea mea să-mi sape
De Ziorea mare aproape.
Să-mi dați armele, o căni,
Nu la greci, ci la români!
Să dați pila mea cea largă,
Lanțurile lui să-și spargă,
La românul adevătat!
Palogul un muntean!
Moldoveanului să-i lase
Areal meu cel de mătașe,
Calul meu la albaneas
Că e drept, că e viteaz.

Armele noastre

Cu cât dorul e mai tare,
Cu atât mai tari să fim!
Prin a noastră nepăsare
Grijile să lănuim!
Arma noastră să ne fie
Cântările ce răpesc.
Măscă și poezie
Cu parfumul lor cereș!
Cam și-amorul ce pe lume
Tine oăul lui de flori,
Cam și-al dragiei mele nume
Aurul din periori!
Fie florile carate
Ce pe chipă-i rătăcesc!
Sărutările-amorate
Ce pe buza ei mijesec!
Dorul ce-o să ne lăticăscă
Noau nu ne va strică,
Moartea însăși să sosiscă,
Nici nu mă oău turbură.

La o viorică

Viorică depe cale,
Drag odor venit din zori,
Imaintea serii tale
Tu pleci capul printre flori!
Eu ca tine jos in lume
Am a trece pe sub vânt,
Și ca tine, fără nume,
Mă voui duce in mormânt!
Ină tu, in frumusețe
Strălucita-i un minut;
Eu, in scarta mea junete,
Zi sezi și-n oău avat.

(Idem).

de G. Sion

E interesant acest articol pe care poetul George Sion, autorul poeziei „Mult e dulce și frumoasă limba ce vorbim”, il scrie ca prefață la edița operilor complete ale prietenului său Bolintineanu.

I

Când editorul m'a rugat ca să preveghiez tipărirea acestei cărți, am avut intențiunea a face biografia autorului, cu care mult timp am fost in strânsa relațiune. Aceasta am anunțat-o prin ziare, răgând pe amicii și rudele sale a'mi comunica notele ce vor fi având despre viața și activitatea sa; nimeni însă n'a răspuns la apelul meu! Nimeni pare că nu s'a interesat nici de memoria nefericitului poet, nici de intențiunea mea!

Astfel nu-mi rămase decât a pune pe hârtie ceea ce mi-a mai rămas in suvenirul despre dânsu, sperând că aceste note vor putea servi cel puțin pentru vreun biograf viitor al lui Bolintineanu.

II

Pe la 1843, când numele lui Bolintineanu se făcu cunoscut prin frumoasa poezie: „O fată tânără pe patul morții”, începuse și eu debuturile mele poetice. Ne stimăm unul pe altul; ne trimeteam complimente reciproce; dar nu ne puteam vedea; căci distanță mare ne ținea departați unul de altul, și pe atunci nu era ușor de călătorii dela Iasi la București pentru oameni cari nu aveau mijloace materiale suficiente. Intr'un rând trebuia să ne întâlnim la Paris, căci pre când el, cu ajutoarele societății literare, se duse (la an. 1847) spre a studia literale, și eu primisem invitațiunea tot dela aceea societate ca să mă duc in același scop; dar împrejurări de familie nu mi-au permis a primi generoasa propunere a acelei societăți patriotice. (4) Tocmai in urma evenimentelor dela 1848, când poetul după mai multe peripeții ajunse a duce viață de proscris in Samos, intră in corespondență directă cu mine. La 1852 el trimise o colecțiune de poezii, pe care le-am publicat in Iasi sub titlu de „cântee și plângeri”. La 1856 el trimise un manuscris de proză, pe care la publicat sub titlul de „Călătorii la Ierusalim in sărbătorile Pașcelor și in Egipt”. Până pe atunci era încă un public simpatie pentru scrierile literare; cărțile găseau cetitori și cumpărători; iar eu am avut fericirea a mângăia miseria proscrisului cu buisioare sume produse prin publicațiunile aceste.

III

Bolintineanu reintră in țară sub căimăcămia lui Alexandru Ghica, pe la finele anului 1857. Atunci pentru prima oară ne-am cunoscut, și mult timp am locuit tot într'o casă, iubindu-ne ca amici vechi, împrumutându-ne ideile și simfimițele cu reciprocitate.

Dar divergențe de opiniu și diferențe de temperament, după oarecare timp aduseră un fel de răceală între noi, și relațiunile noastre in cele din urmă au ajuns la politețe.

Bolintineanu, măgulit, rădăd, respectat de toată lumea, necritică niciodată de nimeni, îngădat poate de talentul său, ajunsese a se crede geniuul necomparabil al României, și nu suferea nici o discuțiune asupra ideilor sale. Popularitatea ce o avea ca om-de litera, in timp de transformare politică prin care au trecut românii după îndolita alegere a lui Cuza, i-a deschis calea până la treptele cele mai înalte ale demnității sociale. Dar cu cât se urcă mai sus, cu atâtea decepțiunile l'Impresurau; atunci ceia ce poetul ministru vedea că visurile cele frumoase se cocinesc pe neputință și că nu e destul a concepe idei frumoase, dacă nu are cineva și spiritul practic spre a le putea realiza. In adevăr decepțiunile omului politic au ucis pe omul poet. Bolintineanu se întoarce pe valea Heliconului; voeste a urmări Musele sale răfăcite; se aruncă cu frenesia la pictura-rele lor; scrie... scrie... dar cum scrie? cu pană muțată in creeri turburate!

In adevăr toate scrierile lui Bolintineanu dela data căderii sale din ministeriu nu respiră decât politică: fie proză, fie versuri, accentele lui seamănă cu sunetele unei harpe sparte. Nici un gen nu l-a scăpat: satire, comedii, drame, romanfuri, elegii, istoria, diatribe sociale, prin broșuri, prin ziare, prin reviste, prin tot felul de organe, răsunau in toate zilele și in toate părțile ca un echo momentan, care însă n'au lăsat nimic pentru memoria lectorilor d'acum și zi. Nefericirea lui Bolintineanu a fost că și-a ales inimici dintre oamenii politici, cari foarte arereori sunt sinceri și devoțați, și mai niciodată nu i-au spus adevărul, ci din contra l'au escitat mereu, pentru ca să-l loacescă, să-l piardă, să rămăie ei deasupra.

IV

Dar coardele prea mult întinse ale acestei harpe sparte, au trebuit să se rupă și ele! Bolintineanu in cei din urmă doi ani ai vieții sale ajunsese într'o stare din cele mai dureroase: dureroasă nu pentru sine, căci el nu mai simțea nimic, dar pentru acei ce-l vedeau, pentru acei ce-l iubeau, pentru acei ce adorau talentul său. Inăși familia amicului său intim Al. Zane, in a căruia casă ședea de mai mulți ani, nu mai putu să-l țină; căci in adevăr devenise o sarcină nesuferită, care avea necesitate de îngrijiri de spital. Rudele, amicii, interveniră spre a-l interna in ospiciul dela Pantelimon.

V

Lampa vieții lui nu întârzie a se stinge. La 20 August, 1873, la 7 ore și jumătate Bolintineanu muri la Pantelimon. A doua zi corpul său fu adus in capitală la biserica Sfântului George. Acolo puțini amici meseră și-i dederă sărutarea cea din urmă, și apoi rudele l'transportară in satul Bolintinu, locul său natal, unde l'ingropară.

VI

Imprejurarea voi ca să aduc ultimele omagiiu memoriei lui Bolintineanu. D. Sococ veni și mă rugă să priveghiez imprimarea acestei colecțiuni, pentru care a fost învoit cu autorul încă in viață. Primii cu cea mai mare mulțumire, considerând mai ales sacrificiile ce facee acort oronabil ll-brar pentru literatura română, editând scrierile celor mai însemnați autori ai noștri până acuma. (2).

Aceste două volume nu cuprind operele întregi ale lui Bolintineanu. Dreptul ce a dobândit asupra unei mari părți din scrieri diferitele persoane cărora le-a cedat spre tipărire, apoi considerațiunea că o mare parte din acele publicațiuni fiind încă neuzitate, a pus pe editori in imposibilitate de a face o publicațiune completă.

G. SION

1) Este știut că acea societate se fundase de frații Golești, Costăchită Filipeșcu, C. A. Rosetti, N. Bălcescu și alții.

2) D. Sococ a editat până acum, in asemenea formă, operele lui V. Alexandri și Negrușii.

